MZK1- Şelpe Eğitimi için Kullanılan Kaynakların Eğitimci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi[1]

Şafak CEYLAN[2]

APA: Ceylan, Ş. (2024). Şelpe Eğitimi için Kullanılan Kaynakların Eğitimci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), x-xx. https://doi.org/10.29000/rumelide.xxxx

Öz

Bağlama, Türk halk müziğinde, Anadolu'nun karakteristik yapısını yansıtan,müstesna bir çalgı olarak yer bulur. Bağlamanın atası olarak tanımlanan kopuzun tezeneli icraya geçmeden önce el ile çalındığı bilinmektedir. Bu çalma tekniğinin süreç içerisinde gelişerek özellikle Anadolu'da şelpe tekniklerine evrildiği düşünülmektedir. Şelpe, bağlamadan bir çeşit ses elde etme yöntemi olup, tellere parmaklarla vurma, tel ayırma ve pençe gibi teknikleri kapsar. Anadolu'da bağlama eğitimi geleneksel olarak usta-çırak ilişkisiyle aktarılmış olsa da, zaman içinde yeni eğitim metodolojilerinin gelişimiyle birlikte, şelpe tekniğinin öğretimi için çeşitli yazılı kaynakların hazırlanmış olduğu gözlemlenmektedir. Erişilebilir kaynaklarda, şelpe eğitimi üzerine benzerlikler görülmekle beraber farklılıklar da olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan, şelpe eğitimi süreçlerinde hangi kaynakların kullanıldığı, bu kaynaklardaki benzerlik ve farklılıklar gibi konuların araştırmaya değer oldukları söylenebilir. Bu araştırmada, şelpe tekniğini öğreten bağlama eğitimcilerinin derslerinde kullanması için yazılmış metot kitaplarının eğitim sürecinde kullanılabilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmış görüşmeye dayalı durum çalışması deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'de bağlama eğitimi içerisinde şelpe tekniğini kullanan eğitimciler oluşturmaktadır. Araştırmada bağlama eğitimcilerinin Arif Sağ ve Erdal Erzincan ile Erol Parlak'ın şelpe tekniğinin anlatıldığı kaynakları kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırma sürecinde toplanan verilerden yola çıkılarak anlaşılabilirlik ve gözü yormayan imgeler konusunda Arif Sağ ve Erdal Erzincan'ın, sistematik açıdan ise Erol Parlak'ın kitabının uygun olduğu görüşüne ulaşılmıştır. Araştırmada, bağlama eğitmenlerinin şelpe tekniği üzerine yaptıkları değerlendirmeler sonucunda, şelpe tekniğinin semboller, imgeler, simgeler ve transkripsiyonlar açısından standartlaştırılması ve ortak bir dil kullanılması gerekliliği vurgulanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bağlama, Şelpe, Şelpe Eğitimi, Şelpe Metotları, Transkripsiyon.

---

[1] **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makale "Şelpe Öğretimi İçin Kullanılan Metot Kitaplarının, Semboller ve İşaretler Yönünden Analizi" isimli yükseklisans tezi çalışması kapsamında üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %13
Etik Şikayeti: editor@rumelide.com
Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 17.06.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.xxxx
Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

[2] Öğr. Gör., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Lect, Van Yüzüncü Yıl University, Faculty of Education, Departure of Fine Art Education (Van, Türkiye), safakceylan@yyu.edu.tr,, **ORCID ID:** https://orcid.org/0000-0001-7333-1482, **ROR ID:** https://ror.org/02eaafc18 **ISNI:** 0000 0001 1092 2592, **Crossreff Funder ID:** 501100003010

Evaluation of the Resources Used for Şelpe Education According to Educators' Opinions[3]

Abstract

Baglama has a place in Turkish folk music as an exceptional instrument that reflects the characteristic structure of Anatolia. It is known that the kopuz, defined as the ancestor of baglama, was played by hand before moving on to the plucked performance. It is thought that this playing technique developed over time and evolved into şelpe techniques, especially in Anatolia. Şelpe is a method of obtaining a kind of sound without baglama and includes techniques such as hitting the strings with fingers, string separation and clawing. Although baglama training has traditionally been imparted through the master-apprentice relationship in Anatolia, it is observed that with the development of new training methodologies over time, various written sources have been prepared for the teaching of the selpe technique. In accessible sources, it has been determined that although there are similarities on shelpe training, there are also differences. In this regard, it can be said that issues such as which resources are used in the shelpe training processes and the similarities and differences in these resources are worth researching. In this research, it was aimed to examine the usability of method books written for the use of baglama educators who teach the shelpe technique in their courses during the educational process. In the research, a structured interview-based case study design, one of the qualitative research methods, was used. The study group of the research consists of educators who use the selpe technique in baglama education in Turkey. In the research, it was determined that baglama educators used the resources of Arif Sağ, Erdal Erzincan and Erol Parlak, where the şelpe technique was explained. Based on the data collected during the research process, it was concluded that Arif Sağ and Erdal Erzincan's book was suitable in terms of understandability and easy-on-the-eye images, and Erol Parlak's book was suitable in terms of systematicity. In the study, as a result of the evaluations made by baglama instructors on the şelpe technique, it was emphasized that the şelpe technique should be standardized in terms of symbols, images, icons and transcriptions and the need to use a common language.

Keywords: Baglama, Şelpe, Şelpe Training, Şelpe Methods, Transcription.

[3] **Statement (Thesis / Paper):** This article has been produced within the scope of the master's degree thesis titled "Analysis of Method Books Used For Şelpe Teaching in Terms of Symbols and Signs". It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.
Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.
Funding: No external funding was used to support this research.
Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.
Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.
Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 13
Ethics Complaint: editor@rumelide.com
Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 17.06.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-**Publication Date:** 21.08.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1502170
Peer Review: Two External Referees / Double Blind

1. Giriş

Bağlama, Türk halk müzik kültürünün önemli bir çalgısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bağlama Türkiye'nin her bir yöresinde farklı tavır ve icra şekillerine sahip olan bir çalgıdır. Sanatsal icra bağlamının yanı sıra mesleki ve özengen müzik eğitimi alanlarında da oldukça yaygın kullanılan bir çalgıdır. Halk müziğinde ulusal anlamda en çok kullanılan enstrüman olan bağlama, geçmişten bugüne gelişim içerisinde sürekliliğini korumuştur (Haşhaş, 2023, s. 17). Bu gelişim sürecinin başlangıcı olarak bağlamanın atası şeklinde nitelendirilen kopuzdan bahsedilebilir.

Yaklaşık iki bin yıllık derin bir tarihe sahip olan kopuz, zamanla gelişerek, milletlerarası çalgı kategorizasyon sistemine göre "uzun lutlar" sınıfına dahil edilen ve günümüzde bağlama adıyla bilinen çalgıya dönüşmüştür. Bağlama, Anadolu'da M.Ö. 17. yüzyıl ortalarından itibaren ilk antik örnekleri Hititler döneminde görülmekle birlikte Frigler, Lidyalılar ve Urartularda da kullanıldığına dair arkeolojik kalıntılar söz konusudur (http-1). Anadolu'nun her yanında yer bulmuş, çeşitlilik açısından oldukça zenginlik gösteren bağlama ailesi çalgılarını isimlendirirken farklı metodlar kullanıldığı görülmektedir. Bağlamanın tel sayısı, boyutu, çalındığı akort, hatta çalındığı yere göre yapılan adlandırmalar vardır. Bu adlandırmalara örnek olarak fiziki ve icra farklılıklarıyla yaygın olarak kullanılan iki telli sazlar verilebilir. Akdağ, iki telli sazları bağlamanın eski ve köklü ataları olarak ifade etmektedir (2023, s. 9). İki telli sazların (dutar, setar, dombra vb.) zaman içerisindeki fiziksel gelişimi, form olarak günümüzde kullandığımız bağlamaya evrilmiştir. Bu gelişim fiziki olmanın yanında kültürel ve sanatsal bir alt yapı da barındırmaktadır.

Anadolu halkının kültürel sentezini, duygu derinliklerini ve zihinsel mekanizmalarını içselleştiren ve yalın bir şekilde yansıtan özgün bir halk sazı olarak bağlamanın kökleri binlerce yıllık bir geçmişe dayanır. En büyük gelişimini ise Anadolu topraklarında yapmıştır (Parlak, 2000, s.1). Bu gelişim sürecinin bağlama çalgısına eğitim alanında da alt yapı hazırladığı söylenebilir.

Şehirleşme yaşantısına geçilmeden geleneksel olarak usta çırak eğitimi ile sürekliliğini devam ettiren bağlama eğitiminde sonradan akademik eğitim sürecine geçilmiştir. Cumhuriyet dönemi sonrasında, bu süreç farklı kurumlarda devam etmiştir (Erzincan, 2021, s.7). Mesleki müzik eğitimi alanında Türk Müziği Konservatuarlarında, Müzik Eğitimi Anabilim Dallarında ve Güzel Sanatlar Fakültelerinde eğitimi verilen bu çalgının icrasını çeşitlendiren faktör tezene kullanımıdır. Tezene kullanılmadan gerçekleştirilen icranın diğer adı, şelpe (pençe) veya el ile icra etme olarak adlandırılır.

1.1. Şelpe

Bağlamanın atası olarak tanımlanan kopuzun tezeneli icraya geçmeden önce el ile çalındığı bilinmektedir. Bu çalma tekniğinin süreç içerisinde gelişerek özellikle Anadolu'da, şelpe tekniklerine evrildiği düşünülmektedir. Çalgı tellerine herhangi bir araç olmaksızın temas etmenin oldukça eski bir kökeni söz konusudur. İnsanlığın tel ile ses yaratma becerisi kazanması ile başlayan ve binlerce yıldır devam ederek günümüze erişen süreç, birçok coğrafyadaki özgün bir çalış tekniği olarak günümüzde de gözlemlenebilir (Parlak, 2000, s.107). Bağlama icrasında bu ten ve tel birlikteliğinin 'şelpe tekniği' olarak adlandırıldığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu'nun mızrap-tezene olmaksızın parmak uçları kullanılarak perdelere vurma tekniği ile yapılan bağlama icrası olarak tanımladığı şelpe tekniği, temelini İslamiyet öncesinden almış, teknik ve ifade açısından bağlamaya özgü bir ses üretme yolu olmuştur (http-2).

Erzincan'a (2019, s.5) göre; Türkiye'de bağlama icrası tezeneli tekniğin yanı sıra el teknikleri kullanılarak da yapılabilmektedir. Farklı bölgelerde, el kullanılarak bağlama çalma kültürü zamanla değişik isimlerle terimleşmiştir. Şelpe kelimesi ise etimolojik olarak Asya kökenli "çertme" kelimesine dayanmaktadır (Parlak, 2001, s.10). Parmak uçlarının, herhangi bir araç olmaksızın tellere direkt teması ile ses üretilen şelpe geleneğinde farklı icra teknikleri söz konusudur. Bunlar, parmak vurup çekme, 'ayırma' olarak anılan tel çekme ve 'pençe' ismiyle adlandırılan bütün tellere parmakla vurma teknikleridir. Parlak (2001, s.109) da Anadolu'da tezenesiz uygulanan bu teknik için kullanılan terimleri pençe ve şelpe (şerpe) olarak ifade eder ve kullanım açısından Malatya (Arguvan), Kahramanmaraş (Elbistan), Gaziantep, Şanlıurfa (Kısas Köyü), Tunceli, Sivas, Tokat, Amasya gibi Anadolu yörelerini işaret eder.

Parlak'ın (2000, s. 110) konuya yönelik düşünceleri şu şekildedir;

> "Pençe vurma" veya "pençe atma" deyimleri ise tırnakla çekerek saz çalma anlamındadır. Alevi toplumlarında "pençe düzeni" denilen bir saz akort şekli de vardır. Ayrıca bu toplumlarda kullanılmakta olan "Pençe-i Al-i aba" ile müzikal bir terim olan "pençe" arasında bağlantı olduğu görüşü de vardır.

1.2. Şelpe Metotları

El ile icranın, bağlama çalgısının tarihsel serüveni göz önüne alındığında çok önemli bir yere sahip olduğu bilinmekte ve bu icra tekniğinin yüzyıllar öncesine dayandığı tespit edilmektedir. Fakat bu tekniğin öğretim aşamasında metodolojik olarak gelişim gösterdiği görülmemektedir. Eğitimde, metot özellikle Türk halk müziği çalgılarında çok önemli bir konu olmakla birlikte, bu alandaki literatürün çok geniş olmadığı dile getirilebilir (Ekici, 2018, s.5). Metotlara yönelik yaklaşımlarda farklı ifade biçimleri gibi kavram karmaşalarına da rastlanmaktadır. Terminolojik açıdan halk müziğinde kavram karmaşaları akademik eğitim için bir sorun teşkil etmekte ve sürekli olarak karşımıza çıkmaktadır (Ayyıldız ve Gündoğdu, 2021, s.11). Bu kavram karmaşaları, bazı kaynaklarda gösterge ve semboller üzerinde bazılarında ise doğrudan kuramsal bilgi içerisinde görülmektedir.

Anadolu'da usta – çırak (meşk) yöntemiyle çalgı eğitiminin verildiği zaman içerisinden, çağın eğitim anlayışıyla paralel yeni eğitim metodlarının gelişmesi bir takım yöntemlerin ortaya çıkmasıyla, şelpe tekniğinin öğretimine yönelik çeşitli uygulama kılavuzlarının hazırlandığı görülmektedir. Çekme ve çarpma, pençe, parmakla vurma ve teli çekme gibi hareketlerin yer aldığı şelpe icrasını daha anlaşılır kılmak için çeşitli sembollerin kullanılması fikri gelişmiştir. Ayyıldız'a (2021,s. 8) göre, tezenesiz icra eğitimi alanında Prof. Erol Parlak'ın akademik, metotsal ve albüm çalışmaları önemli görülmektedir. Tekniğin bir diğer usta icracısı olarak bilinen Erdal Erzincan'ın bu tekniğin gelişmesi bakımından ürettiği kaynaklar ve konserlerin yanı sıra alanın en önemli icracılarından Arif Sağ ile yazdığı kitabın ikinci bölümü bu teknikleri içermektedir.

Bu çalışmanın gerçekleştirildiği zaman itibariyle, Erol Parlak, Arif Sağ ve Erdal Erzincan gibi icra üstatlarının yazdığı metod kitaplarının alana hakim olduğu görülmektedir. Kültür Bakanlığı katkılarıyla, Erol Parlak'ın 2000 yılında yayımladığı "Türkiye'de El İle (Şelpe) Bağlama Çalma Geleneği ve Çalış Teknikleri" eseri, şelpe tekniğine metodolojik bir alt yapı sunan ilk örneklerdendir. Ayrıca Erol Parlak tarafından 2001 yılında yayımlanan "El ile Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu I" isimli kitapla metot oluşturma çalışmaları devam etmiştir. Söz konusu eserde, şelpe tekniğini sağ ve sol ellerini kullanarak daha doğru seslendirmeye yönelik sembolik ifadeler vardır. Erol Parlak bunu "El ile bağlama çalma tekniğinde kullanılan temel transkripsiyon işaretleri" olarak ifade etmiştir.

Parlak, (2001, s. 16) bu konuyla ilgili olarak görüşünü şu şekilde ifade etmiştir:

> El ile bağlama çalma tekniğinin nota üzerinde gösterimi için tarafımdan oldukça kapsamlı bir çalışma yapılmıştır. Böylece, yaklaşık beş yıl sonunda dutar, dombra, keman ve gitar için yazılan çeşitli metotlar incelenerek tamamen bağlama bünyesine uygun nitelikte uygun bir gösterim sistemi ve transkripsiyon işaretleri geliştirilmiş, bu doğrultuda da öncelikle dünyada kullanılan ve bilinen işaretlerin tercih edilmesi esası benimsenmiştir. Bunun yanında, gereken noktalarda da belli bir mantığa oturan yeni işaretler üretme anlayışına gidilmiştir.

Bu araştırmanın yapıldığı dönemde şelpe eğitimi tekniğine dair dört kaynağa ulaşılmıştır. Ancak bu kaynaklardan ikisinde şelpe tekniği öğretimine yönelik metodsal anlatım yer alırken diğer iki kaynakta şelpe eğitimine yönelik sembol, işaret, transkripsiyon bulunamamıştır. Erol Parlak'ın yazdığı "El İle Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu I" eserinin devamı olarak 2005 yılında yayımladığı "El İle Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu II" kitabı da alana katkı sağlamaktadır. Böylece ilk kitabın başlangıç düzeyine oluşturma, ikinci kitabın ise tekniği geliştirme amacı taşıdığı söylenebilir. 2010'da ise Parlak "Parmak Tekniği (Şelpe) İçin Sistematik Kılavuz Cilt 1" eserini yayımlamıştır.

Arif Sağ ve Erdal Erzincan ise 2009'da tezeneli çalma ve tezenesiz çalma olarak iki bölümden oluşan "Bağlama Metodu" eseri de göz önüne alındığında şelpe tekniğine yönelik sembollerin, Parlak'ın hazırladığı kitaptaki sembollerden farklı olduğu görülmüştür.

2006 yılında Mehmet Saçan "Kısa Saplı Bağlama (Çöğür) Metodu / Bağlama Düzeninde Pozisyonlar ve Şelpe Tekniği" isimli çalışmasını yayımlamıştır. Çalışmada, şelpeye yönelik eserler bulunmasına rağmen tekniğe dair herahangi bir sembol söz konusu değildir. Muzaffer Özdemir'e ait "Bağlama'dan Ta'ya Şelpe" (1999) isimli çalışmada ise ne şelpe tekniğine yönelik transkripsiyon, simge, sembol ve imge ne de eser kullanılmıştır.

2. Problem Durumu

Erişilebilir kaynaklarda, şelpe eğitimi üzerine benzerlikler görülmekle beraber farklılıklar da olduğu tespit edilmiştir. Bu bakımdan, şelpe eğitimi süreçlerinde hangi kaynakların kullanıldığı, bu kaynaklardaki benzerlik ve farklılıkların etkileri vb. konuların araştırmaya değer oldukları değerlendirilebilir.

2.1. Problem Cümlesi

Bu araştırmanın ana problem cümlesi "Bağlama eğitimcilerinin şelpe tekniğini anlatan metot kitaplarına yönelik görüşleri nelerdir?" şeklinde belirlenmiştir.

2.2. Alt Problemler

Araştırmanın tam anlamıyla açıklığa kavuşturulabilmesi için belirlenen alt problemler ise şu şekildedir;

1) Bağlama eğitimcileri, şelpe tekniğini öğretirken hangi kaynakları kullanmaktadır?

2) Bağlama eğitimcileri, kullandıkları kaynaklardaki imge ve transkripsiyonların (sembol) öğretim açısından yararlılıklarını nasıl değerlendirmektedir?

3) Bağlama eğitimcilerinin bu kaynakların mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

4) Bağlama eğitimcilerinin uygulama esnasında kaynakların anlaşılabilirliğine yönelik görüşleri nelerdir?

5) Bağlama eğitimcilerinin kaynaklarda kullanılan simgelerin anlaşılabilirliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

6) Bağlama eğitimcilerine göre öğrencilerin simge konusunda anlama/karıştırma açısından yaşadıkları sorunlar nelerdir?

7) Bağlama eğitimcilerinin kitaplardaki işaretler yerine daha anlaşılır olduğunu düşündüğü öneriler nelerdir?

3. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, şelpe tekniğini öğreten bağlama eğitimcileri için yazılmış metot kitaplarının eğitim sürecinde kullanılabilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda bağlama eğitimcilerinden, kullandıkları kaynaklar, bu kaynaklarda yer alan notasyon şekli, uygulama ve eğitim sürecindeki üstünlük ve eksikliklerine ilişkin bilgiler alınmıştır.

4. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, şelpe tekniğinin öğretimi için hazırlanan metot kitaplarının eğitim sürecinde kullanılabilirliğinin ortaya konması açısından önem arzetmektedir. Ayrıca Anadolu bağlama icrası kültüründe yer alan şelpe icra tekniklerinin eğitim sürecinde ve semboller sistematiğinde ortak bir dile ulaşılmasına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Ayrıca bu araştırmanın, bu konuda bundan sonra yazılacak olan kitap ve çalışmalar için de yararlı olabileceği düşünülmüştür.

5. Sınırlılıklar

- Bu araştırma, Türkiye'nin özel ve kamu kurumlarında bağlama eğitimi içerisinde şelpe tekniğini öğreten beş alan uzmanının görüşleri ile sınırlandırılmıştır.
- Bu araştırmanın katılımcıları, başka ülkelerdeki veya Türkiye'nin başka kurumlarındaki diğer bağlama eğitimcilerini temsil etmemektedir.
- Bu araştırmanın verileri, yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen cevaplarla sınırlandırılmıştır.

6. Yöntem

6.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yapılandırılmış görüşmeye dayalı durum çalışması deseni kullanılmıştır. "Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konulmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s. 45). Bu araştırmada varolan bir durumun betimlenmesi, müdahale edilmeden yalnızca durumun tespit edilerek sunulması amaçlandığı için durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Durum çalışması deseni olarak yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme ise araştırmacının, araştırmaya katılan her bir kişiye aynı soruları aynı biçimde ve aynı sözcüklerle sorduğu bir veri toplama yöntemidir. Bu görüşme tarzında kişinin vermiş olduğu yanıtlar kapalı uçludur (Türnüklü, 2000, s.547).

6.2. Veri Toplama Süreci

Araştırmada, şelpe tekniği ismini taşıyan dört metot kitabına ulaşılmış ancak bu kitapların ikisinde şelpe tekniğine değinilmediği görülmüştür. Araştırmada, katılımcıların da şelpe tekniğinde kullanılan sembollerin yer aldığı iki metot kitabından bahsettiği tespit edilmiştir. Bunlar, Arif Sağ ve Erdal Erzincan tarafından hazırlanmış olan "Bağlama Metodu" kitabı ve Erol Parlak tarafından hazırlanmış olan "El ile Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu I" kitaplarıdır. Yukarıda adı geçen kaynaklar, veri toplama aracı olarak değerlendirilmişlerdir. Ayrıca araştırmanın önemli bir boyutunu, bağlama eğitimcilerinin şelpe metot kaynaklarının, şelpe eğitimi sürecinde kullanılabilirliği ile ilgili görüşleri oluşturmaktadır. Şelpe tekniği ile ilgili çalışmaları olan bağlama eğitimcileri araştırmanın bir diğer veri toplama grubudur.

6.3. Verilerin Analizi

Görüşme formu aracılığıyla şelpe tekniğini öğreten bağlama eğitimcilerinden görüşler alınarak bu veriler betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Görüşmecilerden elde edilen veriler doğrudan alıntılar halinde düzenlenerek bulgular kısmı oluşturulmuş, sonuç ve öneriler geliştirilmeye çalışılmıştır.

6.4. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'deki bağlama eğitimi içerisinde şelpe tekniğini kullanan eğitimciler oluşturmaktadır. çalışma grubu belirlenirken bu tekniği icra eden bağlama eğitimcilerine görüşme formu gönderilmiştir. ancak bu tekniği icra eden bağlama eğitimcilerinin büyük bir çoğunluğu öğrencilerine bu tekniği öğretmediklerini dile getirerek görüşme formunu yanıtlamamışlardır. Araştırmada bu tekniği eğitimlerinde kullanan kişilerin metotlara dair görüşlerini ihtiyaç duyulduğu için görüşme fırmu gönderilen onbeş bağlama eğitimcisi içerisinde yalnızca beş kişiden veri elde edilmiştir. Tekniğin geleneksel ve çok köklü olması dolayısıyla eğitiminin de zor olması nedeniyle bu tekniği eğitim süreçlerinde kullanan ulaşabilen bağlama eğitimci sayısı beş kişiyle sınırlı kalmıştır.

7. Bulgular ve Yorumlar

7.1. Araştırmanın Alt Problemlerine Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Bu başlık altında bağlama eğitimcileriyle gerçekleştirilen görüşmeler, katılımcılara verilen (K-1, K-2, K-3, K-4, K-5) kod isimleri ile sıralanmıştır. Araştırmanın bulgularını, bağlama eğitimcilerinin şelpe metot kitaplarına yönelik görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılar oluşturmaktadır. Bağlama eğitimcileri ile yapılan görüşmeler neticesinde araştırma problemlerine dair bulgular aşağıda belirtilmiştir.

7.1.1. Birinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 1. Bağlama eğitimcileri, şelpe tekniğini öğretirken hangi kaynakları kullanmaktadır?

K-1. "Erol Parlak'ın çalışması ağırlıklı olmak üzere Arif Sağ ve Erdal Erzincan'ın "Bağlama Metodu" ile Erol Parlak'ın "El ile Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu I" kitaplarından faydalanıyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-2, K-3 ve K-4 de her iki kitabı ihtiyaçları doğrultusunda kullandığını dile getirmiştir.

K-5. "Her iki metot kitabını da kullanıyorum şeklinde ifade etmiştir. Müfredatımda iki metot da yer alan egzersizlerin dışında metotlardan bulunmayan egzersiz ve eserler mevcut. Bundan farklı olarak çeşitli eserlerden ve kitaplardan da faydalanıyorum" şeklinde ifade etmiştir.

7.1.2. İkinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 2. Bağlama eğitimcileri, kullandıkları kaynaklardaki imge ve transkripsiyonların (sembol) öğretim açısından yararlılıklarını nasıl değerlendirmektedir?

K-1. "Her iki kitapta da uygulamaya dönük başarılı çalışmalar olduğu gibi katılmadığım konuların da varlığını belirtmek isterim" şeklinde ifade etmiştir.

K-2. Faydalı bulduğunu ifade etmiştir.

K-3. "Şelpe metotlarının içerisinde kullanılan sembol ve imgelerin öğretim açısından faydalı olduğunu düşünüyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-4. Faydalı bulduğunu ifade etmiştir.

K-5. " Evet, her iki metottaki işaret sistemi gayet açık, anlaşılır ve öğretime uygundur" şeklinde ifade etmiştir.

7.1.3. Üçüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 3. Bağlama eğitimcilerinin bu kaynakların mesleki müzik eğitimi veren kurumlarda uygulanabilirliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

K-1. "Erol Parlak'ın çalışmasını daha sistematik ve eğitim öğretim materyali olma konusunda daha iyi buluyorum. Arif Sağ ve Erdal Erzincan'ın hazırladığı "Bağlama Metodu" sadece tezenesiz çalış tekniğine öğretimine dönük bir çalışma değil. Bu sebeple çalgı eğitimde kullanılması gereken hazırlayıcı etüt ve alıştırmaların yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum. Erol Parlak'ın çalışmasının bir ekolün tanıtımı ve öğretimi amacıyla yaygın eğitim kurumları için daha uygun bir çalışma olduğu kanaatindeyim" şeklinde ifade etmiştir.

K-2. "Uygulanabilir olduğunu düşünüyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-3. "Uygulanabilir olduğunu düşünüyorum fakat aynı teknik için belirtilen sembollerin metoda göre farklı simgelendirilmesini eğitim açısından doğru bulmuyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-4. "Uygulanabilir olduğunu düşünüyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-5. "Her iki metot kitabı da farklı anlayışlarla oluşturulmuş metotlar. Her iki metot kitabından da faydalanmak mümkün. Ancak Erol Parlak'ın metodu şelpe tekniğine yoğunlaşan daha sistematik ve pedagojik bir metot çalışması. Özellikle üç dilli olan 2010 baskısında bütün teknikler detaylıca anlatılmış. Arif Sağ ve Erdal Erzincan'a ait olan metot çalışması daha çok mızrap eğitimini önceleyen bir anlayışla yazılmış metotta yer alan şelpe tekniğine yönelik eserlerin öncesinde öğrenciyi yeteri kadar eserlere hazırlayacak egzersiz ve yazılı uyarı yapılmamış" şeklinde ifade etmiştir.

7.1.4. Dördüncü Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 4. Bağlama eğitimcilerinin uygulama esnasında kaynakların anlaşılabilirliğine yönelik görüşleri nelerdir?

K-1. "Her iki çalışmanın da uygulamaya dönük zor olan yanları var. Kitabın öğretim sistematiğinde hatalar olduğunu düşünmeme rağmen tezenesiz çalış tekniğini özel olarak ele alıp detaylı bir şekilde çalıştırması sebebiyle Erol Parlak'ın çalışmasını daha anlaşılır buluyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-2. "Arif Sağ ve Erdal Erzincan "Bağlama Metodu"nu daha anlaşılır buluyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-3. "Arif Sağ ve Erdal Erzincan "Bağlama Metodu"nu daha anlaşılır buluyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-4. "Her iki metodun anlaşılabilirlik anlamında farklı hususlarda birbirinden üstün olduğu yönler var. Bir metot transkripsiyon işaretlerinde daha net ve anlaşılırken, diğer metot kullanılan notasyon bakımından daha anlaşılır" şeklinde ifade etmiştir.

K-5. "Her iki metodu da anlaşılır buluyorum. Arif Sağ ve Erdal Erzincan'ın metodu daha sade tasarlanmış. Çoksesli çalım yerine tek sesli anlayışla notalar yazılmış. Ancak şelpe ile ilgili egzersiz sayısının az olması nedeniyle tek başına şelpe eğitiminde yetersiz kalacağını düşündürüyor" şeklinde ifade etmiştir.

7.1.5. Beşinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 5. Bağlama eğitimcilerinin kaynaklarda kullanılan simgelerin anlaşılabilirliğine ilişkin görüşleri nelerdir?

K-1. "Gerekli açıklamaların yapılması ve uygulamasının nasıl olduğunun açıklanması durumunda bu konunun çok önemli olduğunu düşünmüyorum. Hangi işaret sistematiği kullanılırsa kullanılsın ezberlenmesi ve uygulamaya aktarılarak refleks haline dönüştürülmesi gerekir" şeklinde ifade etmiştir.

K-2. "Anlaşılabilir olduğunu düşünmüyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-3. "Arif Sağ ve Erdal Erzincan "Bağlama Metodu"nu daha anlaşılır buluyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-4. "İki metot kitabını anlaşılır buluyorum. Fakat tek bir dil, tek bir yöntem olmalı. Fark olacaksa bile arada bir uçurum olmamalı" şeklinde ifade etmiştir.

K-5. "Simge olarak her iki metodun da kolay anlaşılabilirliğini düşünüyorum. Notasyon olarak Arif Sağ ve Erdal Erzincan'ın metodu tek sesli anlayışla yazıldığı için daha kolay anlaşılabilir. Ancak ileri seviye öğrenciler için çoksesli ifadeleri karşılamakta yetersiz olacağını düşünüyorum" şeklinde ifade etmiştir.

7.1.6. Altıncı Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 6. Bağlama eğitimcilerine göre öğrencilerin simge konusunda anlama/karıştırma açısından yaşadıkları sorunlar nelerdir?

K-1. "Böyle bir sorunla karşılaşmadım. Fakat anlama ve tanıma ile ilgili değil ama işaretlerin konumlandığı yerlerin her iki kitapta da farklılık göstermesi sebebiyle öğrenciler kimi zaman bu konuda

zorluk yaşayabilmektedir" şeklinde ifade etmiştir.

K-2. "Zor eserlerde sorun yaşanıyor" şeklinde ifade etmiştir.

K-3. "Zaman zaman sorun yaşanıyor" şeklinde ifade etmiştir.

K-4. "Yukarıda bahsettiğim sorunlardan dolayı zaman zaman yaşanıyor" şeklinde ifade etmiştir.

K-5. "Öğrencilere simgelerle ilgili yazılı sınavlar yapıyorum. Başlangıçta karıştıranlar oluyor ancak ilerledikçe (yazılı sınav gerginliğiyle) işaretleri çözümlüyorlar" şeklinde ifade etmiştir.

7.1.7. Yedinci Alt Probleme Yönelik Bulgular ve Yorumlar

Soru 7. Bağlama eğitimcilerinin kitaplardaki işaretler yerine daha anlaşılır olduğunu düşündüğü öneriler nelerdir?

K-1. "Bana göre en önemli konu ortaklaşma ve aynı işaret/sembol/imge dilini kullanmaktır. Müzik dünyamız özellikle bağlama camiası için lider karakterlerin bu konuya odaklanmasını daha doğru bir tavır olduğunu düşünüyorum. Kültür üst üste birikerek ve birbirini tamamlayarak gelişir. Her icracının kendisine göre bir dil geliştirip daha önce yapılmış çalışmaları dikkate almayarak sadece kendi yarattığı sistematiği kullanma ısrarından uzak durması gerekir. Bu eğitim öğretimin sağlıklı yürütülmesi ve bahsi geçen müzik yazısının sağlıklı bir yapıya kavuşması adına faydadan çok zarar getirir diye düşünüyorum. Uzun yıllar birlikte çalışan bu iki değerli üstadın aynı konuda yaptıkları çalışmalarda hiçbir ortak nokta olmaması dikkat çekicidir. Uygulamada yaygın olarak kullanılan bu iki materyali kullanan nesiller birbirine benzemeyen iki farklı dil ile çalgı öğrenmektedir. Eğitim yoluyla hızla yaygınlaşan bu durumu çalgı eğitimi bakımından yeni problemlere sebep olacak bir gelişme olarak görüyorum. Uygulamada çalgı eğitimcilerinin yapması gereken şey çok gerekli olmadıkça farklı işaret dili oluşturmamaları olmalıdır. Diğer türlü çözmek zorunda kalacağımız yeni sorunların karşımıza çıkacağı aşinadır" şeklinde ifade etmiştir.

K-2. "Öyle bir önerim yok" şeklinde ifade etmiştir.

K-3. "Bu alanda eğitim veren hocaların geri dönüşler doğrultusunda varsa eksikleri yine bu alanda akademik çalışmalar yapan hocalarla paylaşması gerektiğini düşünüyorum" şeklinde ifade etmiştir.

K-4. "Bu işaretlerle beraber kullanılabilecek, yeni ama var olan sistemle uyumlu önerimi (Şelpe de eşlikleme / armoni yöntemleri ile alakalı) doktora çalışması dâhilinde 2019 yılında yayımlanan tezimde sundum" şeklinde ifade etmiştir.

K-5. "Benim doktora tezimde işlediğim icra esnasında sağ ve sol elin tam olarak nerede olduğunu belirten, parmakların perdeye göre dağılımını ve elin oluşturduğu şekli kalıp olarak sembolize eden bir sistem var. Ancak daha anlaşılır olduğunu iddia edemem. Daha anlaşılır bir notasyon yaratmak yerine daha az sembol kullanarak sade bir notasyon oluşturmayı hedefliyorum. Öğretimde karşılaştığım gerçek bir konu çok basit şekilde anlatıldıkça öğrencinin beklentisinin hep bu yönde geliştiği, karmaşık şeylerden kaçındıklarıdır. Bu nedenle özellikle onların düşünmek zorunda kaldıkları durumların onları geliştirdiğine inanıyorum. Bunun müzikte en açık şekilde kullanılabileceği alan da notasyon ve sembolizasyon işaretleridir" şeklinde ifade etmiştir.

8. Sonuçlar ve Öneriler

Görüşme analizi sonucunda; bağlama eğitimcilerinin Arif Sağ ve Erdal Erzincan'ın "Bağlama Metodu" ile Erol Parlak'ın "El ile Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu I" kitaplarını kullandıkları görülmüştür. Bağlama eğitimcilerinden K-1, K-2, K-3, K-4 ün bu kitaplar dışında başka metot kitapları kullanmadıkları, K-5 in derslerinde bu kitapların dışında çalışmalara da yer verdiği tespit edilmiştir. Ayrıca katılımcılar, söz konusu her iki metot kitabında bulunan transkripsiyon, imge ve sembolleri faydalı bulmakla beraber, eserlerdeki içeriğin, uygulamaya yönelik bir açıklık kazandırdığını, teoriden pratiğe yönelik başarılı çalışmalar olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılara göre söz konusu iki eserde kullanılan imge, transkripsiyon ve semboller her ne kadar uygulanabilir olsa da birbirlerinden farklılık göstermesi açısından, şelpe tekniğinin öğretimine yönelik bir ihtilaf yaratmaktadır. K-1 her iki metodun uygulamada zorlukları olduğunu fakat Erol Parlak tarafından yazılmış olan "El ile Bağlama Çalma Şelpe Tekniği Metodu I" çalışmasının, şelpe öğretimi konusunda daha sistematik bir içeriğe sahip olduğunu belirtmiş, K-2'nin ve K-3'ün ise Arif Sağ ve Erdal Erzincan "Bağlama Metodu"nu, K-5'in ise her iki metodu da anlaşılır bulduğu tespit edilmiştir. K-1 gerekli açıklığın ve uygulamanın anlaşılır olması durumunda her iki metot için kullanılan sembol veya imgelerin anlaşılabilir olduğunu, K-2 anlaşılabilir olmadığını, K-3 Arif Sağ-Erdal Erzincan metodunun daha anlaşılabilir olduğunu, K-4 her iki metot kitabının anlaşılabilir olduğunu fakat ortak bir dil kullanılması gerektiğini, K-5 iki metot kitabının anlaşılabilir olduğunu belirtmiştir. K-1 Öğrencilerin imgeleri anlama konusunda bir sorun yaşamadığını işaretlerin konumlandığı yerler itibariyle güçlükler yaşandığını, K-2, K-3 ve K-4 zaman zaman ve zor eserlerde sorun yaşandığını, K-5 ise öğrencileri bu imgelerle ilgili sınava tabi tutuğunu ve zamanla imgelerin anlaşıldığını belirtmiştir. K-1 Önerisini ortak bir dilde uzlaşma ve bunun için camiadaki önde gelen icracıların liderlik etmesi gerektiğini, K-2 herhangi bir önerisi olmadığını, K-3 alanda eğitim veren hocaların eksikler doğrultusunda akademisyen hocalarla paylaşımda bulunmasını, K-4 imgelerle beraber kullanılabilecek yeni ama var olan sistem önerisini doktora tezinde sunacağını, K-5 kendi doktora tezinde işlediği bir sistemin olduğunu ve daha anlaşılır bir dil kullanılması gerektiğini, öğrencilerin bu konuda basit olanı değil daha detaylı olanı tercih etmeleri gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın kuramsal çerçevesinden, bulgularından yola çıkılarak şu önerilerde bulunulmuştur: Öncelikle şelpe tekniği için oluşturulan imgelerin, sembollerin, simgelerin ve transkripsiyonların kabul görmüş bir standarda göre düzenlenmesi, kullanılacak terminolojinin tüm alanda geçerli ortak bir dilde olması gerekmektedir. Standardizasyon çalışmaları için şelpe tekniği konusunda uzman olan, teori ve icra açısından birikimi yadsınamaz sanatçıların ve eğitimcilerin katılımı ile kapsamı geniş bir çalıştay düzenlenmesinin faydalı olabileceği düşünülmektedir. Başta Türk Müziği Devlet Konservatuarları bünyesinde çalışan bağlama eğitimcileri olmak üzere, alandaki uzmanların gerek pratikte gerekse teoride şelpe tekniğine daha fazla odaklanmaları ve alan açmaları, tekniğin aktarılabilmesine, gelişebilmesine olanak sağlayabilir. Metotlardaki sembollerin sadeleşetirilmesinin, hem icra esnasında takibinin yapılabilmesi hem de anlaşılabilir olması açısından elzem olduğu düşünülmektedir. Ayrıca sembol, transkripsiyon ve imgelerin kolaydan zora, basitten karmaşığa doğru anlatılması ve öğretilmesi, bu mivalde etütler ve egzersizler hazırlanması tekniğin öğrenilmesinde kolaylık sağlayacaktır. Metot ve teori kitabı ihtiyacını karşılamak için şelpe tekniğine yönelik çalışmaların nitel ve nicel olarak zengileşmesinin gerektiği önerilmektedir.

Kaynakça

Akdağ, A. K. (2023). *İki telli saz (ruzba) metodu.*Kitapol.

Ayyıldız, S. ve Gündoğdu, S. (2021). *Saz bağlama için anadolu'nun ezgi hanesinden alıştırmalar 1*. Kitapol.

Ayyıldız, S. (2021) .*Modernşelpe repertuvarı 1*. Kitapol.

Ekici, S. (2018). *Bağlama eğitimi yöntem ve teknikleri*. Yurtrenkleri.

Erzincan, E. (2019). *Bağlama için besteler*. Ayhan.

Erzincan, E. (2021). *Çocuklar için temel bağlama eğitimi*. Ayhan.

Haşhaş, S. (2023). *Bağlama metodu –uzun sap bağlama/bozuk düzeni.* Efe.

Özdemir, M. (1999). *Bağlama'danta'yaşelpe*. Tercih.

Parlak, E. (2000). *Türkiye'de el ile (şelpe) bağlama çalma geleneği ve çalış teknikleri*. Kültür Bakanlığı.

Parlak, E. (2001). *El ile bağlama çalma şelpe tekniği metodu* I. Ekin.

Parlak, E. (2010). *Bağlama (saz) okulu schulemethod.* Acoustic.

Saçan, M. (2006). *Kısa saplı bağlama (çöğür) metodu*. Meta.

Sağ, A. ve Erzincan, E. (2013). *Bağlama Metodu*. Pan.

Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilecek nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 24(24), 543-559.

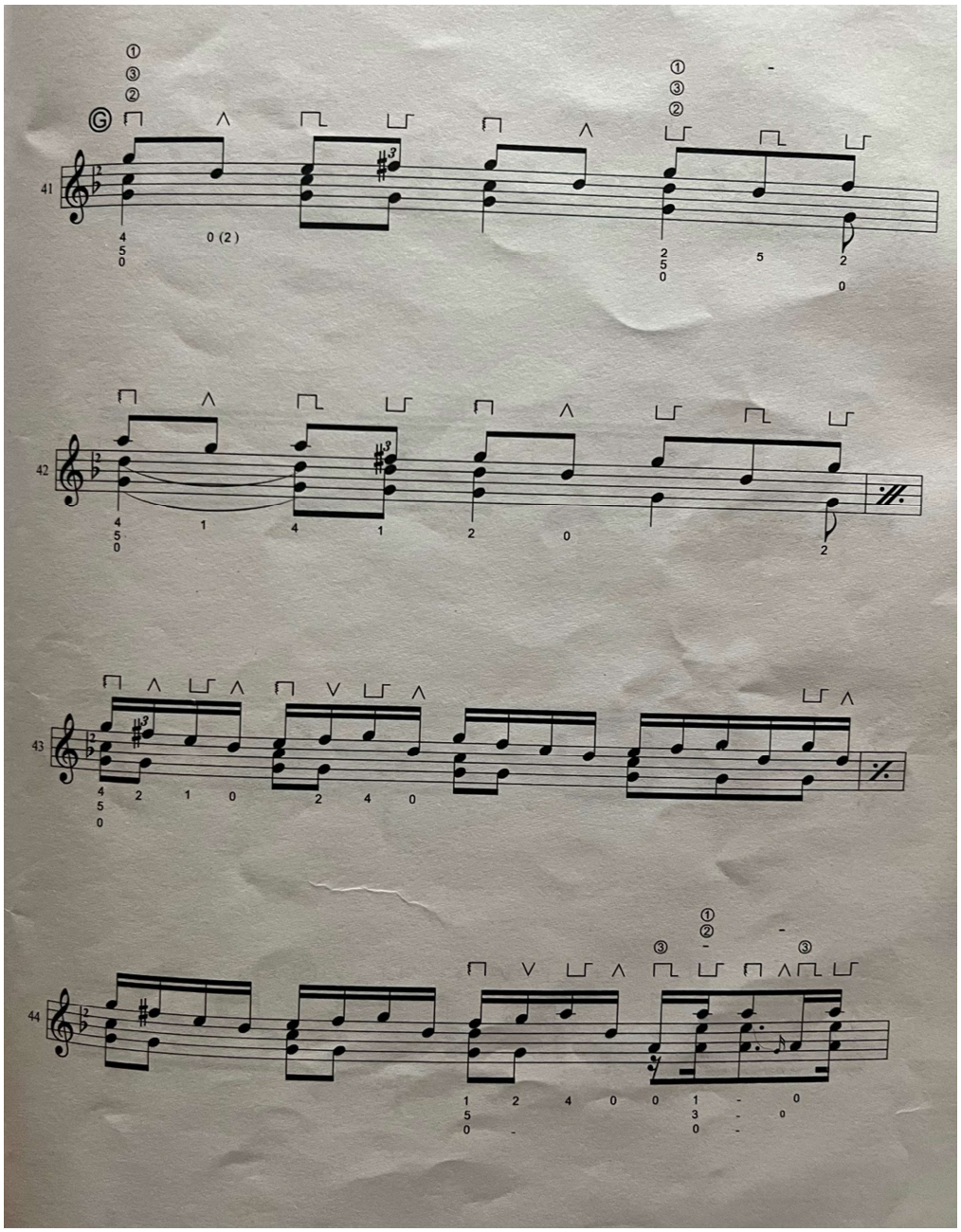
Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.

İnternet Kaynakları

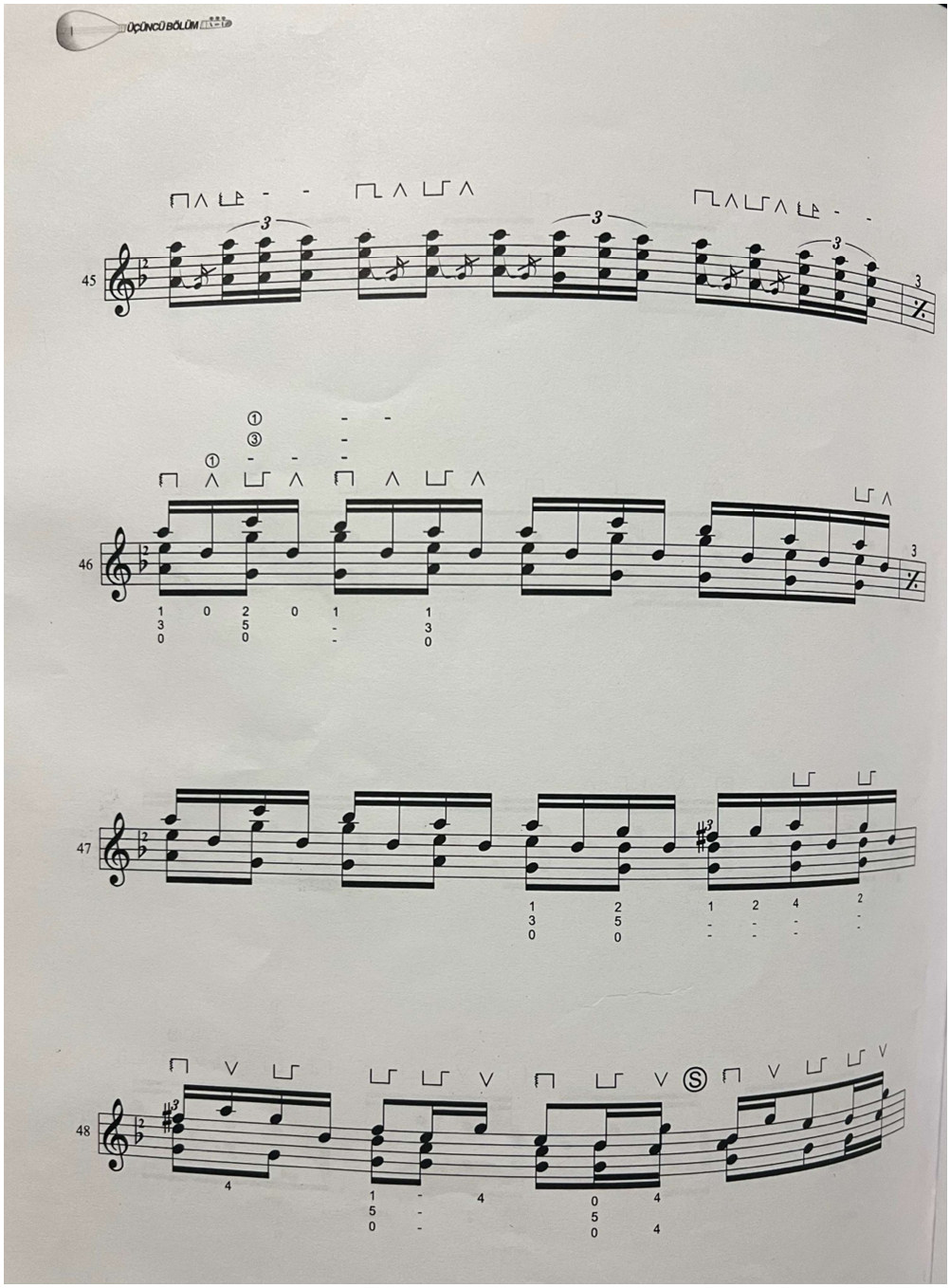
http-1: www.koeln-muzikokulu.de, Erişim Tarihi: 13.02.2024

http-2: TDK, "şelpe", sozluk.gov.tr, Erişim Tarihi : 17.04.2024

Ekler

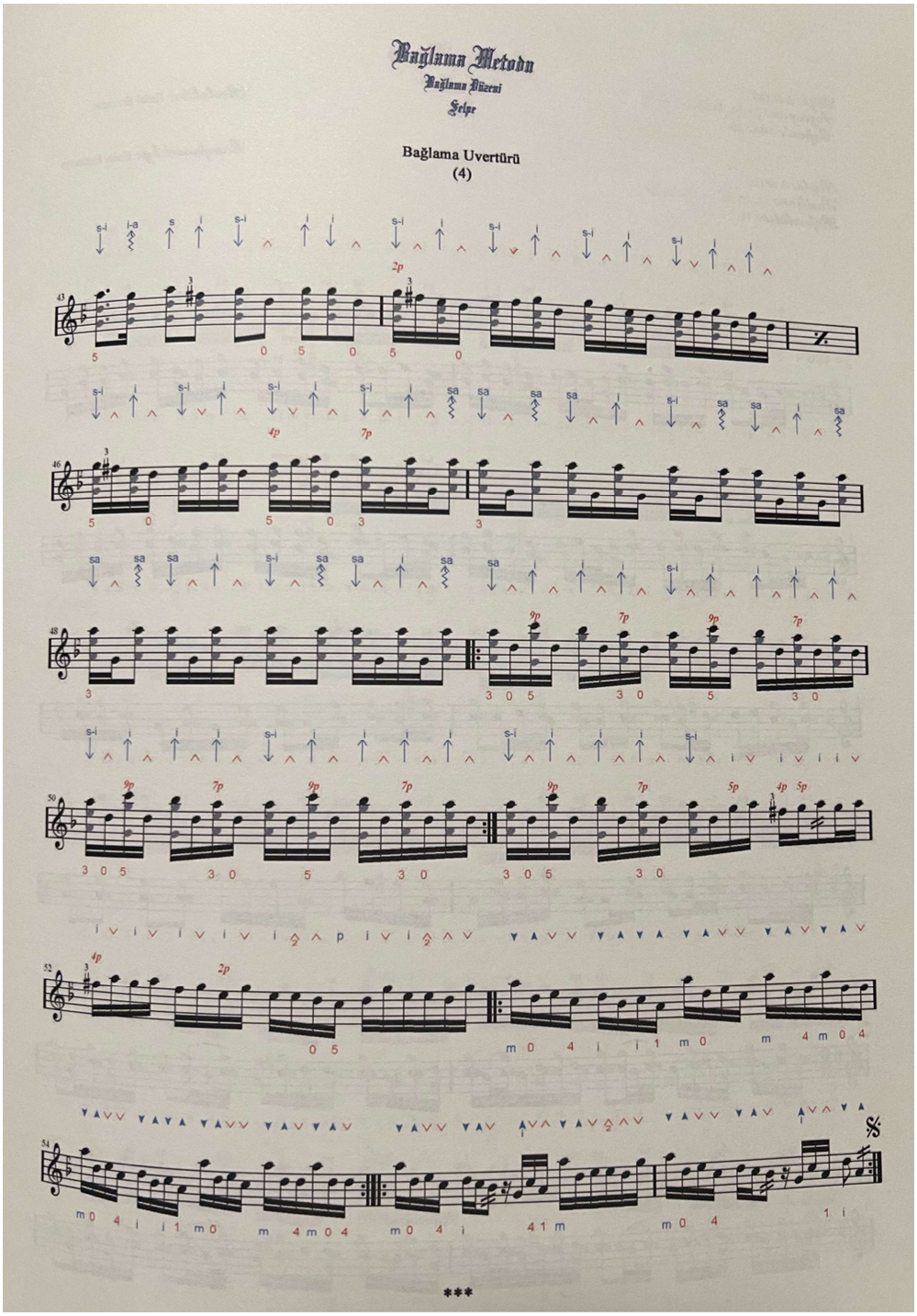

Parlak, E. (2001). El ile bağlama çalma şelpe tekniği metodu I, s. 115

Parlak, E. (2001). El ile bağlama çalma şelpe tekniği metodu I, s. 116

Sağ,

A.,Erzincan, E. (2013). *Bağlama Metodu*, s. 243